Till

Ert Dnr: U2026/01497

En ny speciallärarutbildning (SOU 2026:50)

Sammanfattning

Stockholms stad ställer sig bakom utredningens bedömning att en mer flexibel och undervisningsnära speciallärarutbildning behövs för att möta skolväsendets kompetensbehov. Ambitionen att öka tillgången till specialpedagogisk kompetens så att fler elever får undervisning och stöd av utbildade speciallärare välkomnas. Samtidigt efterfrågas vissa förtydliganden för att reformen inte ska ske på bekostnad av specialistkompetens och långsiktig kompetensförsörjning.

Staden efterfrågar förtydliganden kring hur utbildningen ska säkerställa samma fördjupning som dagens speciallärar- och specialpedagogexamina när kompetenserna kopplas till olika skolformer, stadier och grundläggande lärarutbildningar. Det finns en risk att fördjupningen blir otillräcklig när både språk-, skriv- och läsutveckling samt matematikutveckling ska rymmas inom samma utbildning, samt att undervisningsnära fokus tränger undan specialpedagogiska perspektiv på grupp- och organisationsnivå. Dessutom har vuxenutbildningens särskilda förutsättningar inte beaktats tillräckligt i utbildningens specialiseringar.

Staden tillstyrker förslaget om fler utbildningsplatser inom Lärarlyftet och möjligheten för redan utbildade speciallärare och specialpedagoger att komplettera sin utbildning. För att detta ska fungera krävs dock statlig finansiering och att satsningen omfattar fler specialiseringar än enbart anpassad skola och specialskola. Tidsgränsen för kompletteringssatsningen bör också förlängas bortom 2035.

Slutligen tillstyrker staden ett förtydligat specialpedagogiskt ledarskap inom Rektorsprogrammet.

Stadshuset
Ragnar Östbergs Plan 1
105 35 Stockholm

Ställningstaganden

Stockholms stad redovisar ställningstaganden utifrån utredningens disposition i kapitel 7 och kapitel 8 där förslag och överväganden presenteras. Utöver ställningstaganden till utredningens förslag kommenteras även utredningens konsekvensanalyser avseende kommunala huvudmän och avseende barn och unga samt personer med funktionsnedsättning.

7. Utredningens förslag och överväganden

7.1 En ny speciallärarexamen som ersätter hittillsvarande specialpedagogiska examina

Stockholms stad tillstyrker förslaget om en gemensam utbildning för att tydliggöra yrkesrollen och stärka skolornas tillgång till undervisningsnära specialpedagogisk kompetens. En sådan utbildning kan ge bättre förutsättningar att organisera det specialpedagogiska arbetet utifrån elevernas behov. Samtidigt efterfrågas ett förtydligande av hur den nya examen ska säkerställa tillräcklig fördjupning inom de kompetensområden som i dag omfattas av speciallärar- och specialpedagogexamina.
Det finns en risk att en gemensam utbildning inte kan ge samma fördjupning som dagens separata examina, vilket kan leda till att den yrkesmässiga spetskompetensen försämras. För att undvika detta måste den nya yrkesrollen utformas så att uppdragets bredd är praktiskt hanterbar. Om undervisning och akuta individinsatser prioriteras på bekostnad av handledning och analys av lärmiljöer, riskerar det förebyggande arbetet att försvagas. Utbildningen bör därför säkerställa kompetens för arbete på grupp- och organisationsnivå samt för samverkan med elevhälsans övriga professioner.

7.2 Specialpedagogiska kompetenser relaterade till skolformer, stadier och grundläggande lärarutbildningar

Stockholms stad tillstyrker förslaget och välkomnar specialiseringen inom anpassad skola och specialskola, då verksamheterna har stora kompetensbehov och specialiseringen breddar speciallärarens kompetens.
Samtidigt efterfrågas ett tydligare resonemang kring hur den föreslagna stadieindelade behörigheten ska kombineras med fördjupad kompetens inom olika specialpedagogiska områden, som språk-, skriv- och läsutveckling samt matematik. Det behöver också klargöras hur specialistkompetens inom exempelvis syn- och hörselnedsättning samt grav språkstörning ska säkerställas i alla skolformer där den behövs. Frågan bör utredas vidare inom ramen för regeringens fortsatta hantering.

Stockholms stad anser dessutom att vuxenutbildningens särskilda förutsättningar inte beaktas tillräckligt. Att samla grundskolans senare år, gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning under samma specialisering riskerar att förbise skillnader i målgrupper, lagstiftning och pedagogik. Detta kan leda till att vuxenutbildningens perspektiv marginaliseras.

7.3 Undervisningsnära och professionsinriktad examen

Stockholms stad tillstyrker förslaget men ser flera risker som inte tillräckligt beaktats. En utmaning är att utbildningen riskerar att ge otillräcklig fördjupning inom både språk-, skriv- och läsutveckling samt matematik, samtidigt som den undervisningsnära inriktningen kan ske på bekostnad av specialpedagogiska perspektiv på grupp- och organisationsnivå. Stockholms stad anser också att ledarskap bör ingå tydligare i utbildningen.

Lärare har olika ämneskunskaper från grundutbildningen, vilket påverkar möjligheterna att utveckla avancerad kompetens inom exempelvis läs- och matematiksvårigheter. När utbildningen ska omfatta båda områdena finns en risk att fördjupningen blir otillräcklig, vilket kan leda till att elever inte får det ämnesspecifika stöd de behöver. Detta är särskilt problematiskt i högstadiet och gymnasiet, där kraven på ämnes- och specialdidaktisk kompetens är högre. På systemnivå finns också ett behov av att säkerställa tillgången till specialistkompetens inom centrala specialpedagogiska områden.

Stockholms stad efterfrågar därför ett tydligare resonemang om hur skolväsendets långsiktiga behov av fördjupad kompetens ska tillgodoses när dagens specialiseringar ersätts av bredare utbildningar.

Stockholms stad anser även att man bör överväga fördjupningsspår som bygger på lärarnas ämneskunskaper från grundutbildningen, särskilt inom svenska/läsinlärning och matematik, för att möjliggöra ökad specialdidaktisk fördjupning.

Vidare riskerar grupp- och organisationsperspektivet att försvinna när fokus förskjuts mot undervisningsnära arbete. Detta kan leda till att det specialpedagogiska ansvaret decentraliseras på ett sätt som skapar ohållbara krav på lärare och rektorer. Risken är särskilt stor inom förskolan, där specialpedagoger i dag främst arbetar med handledning och kompetensutveckling för att anpassa verksamheten efter barns behov.

Slutligen anser Stockholms stad att ledarskap bör ges en tydligare plats i utbildningen, eftersom yrkesrollen ofta innebär att leda och stödja resurspedagoger och lärare i arbetet med elevers behov.

7.4 Lärarlegitimation och behörighet att undervisa

Stockholms stad tillstyrker förslaget men efterfrågar ett tydligare klargörande av vilka ämnesmässiga förkunskapskrav som ska gälla för den nya speciallärarexamen. I förslaget saknas uttryckliga krav

på tidigare ämnesstudier i svenska eller matematik, vilket riskerar att leda till att lärare får en behörighet som inte motsvarar deras faktiska ämneskunskaper, eftersom lärare kan i sin grundutbildning helt sakna ämnesstudier i det ena eller bådaämnena.
Samtidigt behöver förkunskapskraven utformas så att de inte i onödan begränsar möjligheterna att utbilda fler speciallärare. Det behöver därför framgå hur utbildningen ska möta studenternas skilda förutsättningar och hur eventuella kompletterande ämnesstudier kan möjliggöras.

7.5 Ikraftträdande, övergångsbestämmelser samt följdändringar i förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare

Stockholms stad tillstyrker förslaget men framhåller vikten av att övergången genomförs utan att kompetensförsörjningen försvåras.

8.1 Förstärkt utbud av speciallärarexamens specialisering mot anpassade grundskolan, anpassade gymnasieskola och specialskolan inom Lärarlyftet

Stockholms stad tillstyrker förslaget men betonar att utökade utbildningsplatser och anpassad studietakt måste kombineras med förbättrade ekonomiska villkor. Satsningen bör även omfatta övriga specialiseringar inom speciallärarutbildningen för att möta hela skolväsendets kompetensbehov.
Ett ökat utbildningsutbud riskerar att få begränsad effekt om de ekonomiska förutsättningarna inte förbättras. Det nuvarande statsbidraget täcker inte huvudmännens fulla kostnader för studietid, vikarier och annan bemanning under utbildningen. Detta blir särskilt problematiskt vid en utbildning om 90 högskolepoäng, där skolor under flera terminer måste hantera personalfrånvaro. För att fler ska kunna påbörja och slutföra utbildningen krävs därför förstärkt ekonomiskt stöd till huvudmännen.

8.2 Komplettering för breddad behörighet under en övergångsperiod

Stockholms stad tillstyrker möjligheten för specialpedagoger och speciallärare att komplettera sin utbildning för breddad behörighet, men *avstyrker* den föreslagna tidsbegränsningen till 2035 och avgränsningen till enbart anpassade skolformer och specialskolan.
För att medarbetare ska kunna delta i kompletteringsutbildningar krävs långsiktig planering från huvudmännens sida, med hänsyn till verksamheternas organisatoriska och ekonomiska förutsättningar. Skolorna måste säkerställa kontinuitet i undervisningen samtidigt som personal ges möjlighet till vidareutbildning.
Därför bör kompletteringsutbildningarna kunna genomföras successivt över en längre period än till 2035, vilket skulle möjliggöra för fler att delta utan negativa konsekvenser för bemanningen. Statlig finansiering behövs för att täcka huvudmännens kostnader för studietid och personalfrånvaro.

Stockholms stad välkomnar möjligheten att komplettera utbildningen för behörighet inom anpassade skolformer och specialskolan, men anser att satsningen även bör omfatta speciallärarexamen med behörighet för särskilt stöd i övriga skolformer. Detta skulle bättre tillvarata befintlig kompetens och erfarenhet samt möta skolväsendets samlade kompetensbehov. Kompletteringsmöjligheterna bör utformas flexibelt så att medarbetare kan välja specialisering utifrån verksamheternas behov samt eget professionellt intresse och lämplighet.

8.3 Förslag på förändring i Rektorsprogrammet

Stockholms stad tillstyrker förslaget och välkomnar att det specialpedagogiska ledarskapet stärks i Rektorsprogrammet. Detta kan ge rektorer bättre förutsättningar att leda och organisera skolans stödinsatser.

Rektor har ett övergripande ansvar för elevhälsoarbetet, där det specialpedagogiska ledarskapet är en central del.

Rektorsprogrammet bör därför ge kunskap om elevhälsans olika professioner, deras kompetensområden och hur arbetet kan organiseras för att främja ett hälsofrämjande och förebyggande perspektiv.

Samtidigt måste ett tydligare ledningsansvar kombineras med fortsatt tillgång till kvalificerad specialpedagogisk kompetens på individ-, grupp- och organisationsnivå. Annars riskerar uppgifter som handledning, samordning och utveckling av lärmiljöer att få för litet utrymme när speciallärarens uppdrag blir mer undervisningsnära. Rektorsprogrammet bör därför även stärka rektors förmåga att tydliggöra uppdrag, ansvar och mandat samt säkerställa att elevhälsans samlade kompetens tas tillvara.

9.2 Konsekvenser för huvudmän inom skolväsendet, 9.2.1 Kommunala och enskilda skolhuvudmän samt sameskolstyrelsen

Utredningen förutsätter att många verksamma lärare vidareutbildas, men analyserar i begränsad omfattning hur huvudmännens ekonomiska förutsättningar att frigöra personal för studier påverkar genomförbarheten.

För att kompetensförsörjningen ska fungera krävs att anställda lärare ges möjlighet att läsa den nya speciallärarutbildningen inom ramen för sin anställning. Detta medför betydande kostnader för studietid, vikarier, omfördelning av arbetsuppgifter och annan bemanning under flera års tid. Om de ekonomiska förutsättningarna är otillräckliga riskerar utbildningsplatserna att stå outnyttjade och reformens mål om fler speciallärare att inte uppnås.

Reformen bör därför kombineras med förstärkt statlig finansiering för att säkerställa att utbildnings- och kompletteringsmöjligheterna kan utnyttjas i tillräcklig omfattning och att förändringarna får avsedd effekt.

9.4 Konsekvenser i relation till FN:s konvention om barnets rättigheter och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Stockholms stad uppskattar att utredningen redovisar hur förslagen på en övergripande nivå förhåller sig till barnkonventionens grundläggande principer om likvärdiga villkor för alla barn, att barnets bästa beaktas i första hand vid alla beslut, att alla barn har rätt till liv och utveckling samt att alla barn har rätt att säga sin mening och få den beaktad.

Stockholms stad saknar däremot dels en redovisning av prövningen av barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen som tydliggör hur remissförslaget förhåller sig till vad som är barns bästa, och dels en redovisning av hur barns åsikter inhämtats och beaktats enligt artikel 12 i barnkonventionen och som klargör hur remissförslaget förhåller sig till barns åsikter.

Stockholm som ovan

Emilia Bjuggren
Kommunstyrelsens ordförande